

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/339435725>

До історії Харківської астрономії: Леонід Леонідович Андренко. Матеріали 16-ї Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки і техніки» / Відп. ред. Л.О.Гріфф...

Conference Paper · January 2017

CITATIONS

0

READS

65

1 author:

Marat Balyshев

Central State Scientific and Technical Archives of Ukraine

80 PUBLICATIONS 29 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Archival Studies [View project](#)

Historical studies [View project](#)

- J.-S. Pang, J. C. Trinkle // Math. Program. Ser. A. – 1996. – Vol. 73, no. 2. – pp. 199–226.
10. Stewart D. E. Existence of solutions to rigid body dynamics and the paradoxes of Painlevé / D. E. Stewart // C. R. Acad. Sci. Paris Sér. I Math. – 1997. – Vol. 325, no. 6. – pp. 689–693.
 11. Пановко Я. Г. Введение в теорию механического удара / Яков Гилелевич Пановко – М: Наука, 1977. – 224 с.
 12. Уиттекер Э. Т. Аналитическая динамика / Эдмунд Тейлор Уиттекер ; [пер. с англ. И. Г. Малкина]. – М. : ОНТИ, 1937. – 500 с.
 13. Kane T. R. Dynamics. Theory and Applications / T. R. Kane, D. A. Levinson. – New York : McGraw-Hill Book Company, 2005. – 402 р.
 14. Райс Э. Дж. Динамика системы твердых тел. В 2 т. Т. 1. / Эдвард Джон Райс ; [пер. с англ. Ю. А. Архангельского]. – М. : Наука, 1983. – 464 с.
 15. Stronge W. J. Unraveling Paradoxical Theories for Rigid Body Collisions / W. J. Stronge // ASME J. of Appl. Mech. – 1991. – Vol. 58, no 4. – pp. 1049–1055.
 16. Stronge W. J. Impact mechanics / William J. Stronge. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 302 р.
 17. Забуга А. Г. Моделирование абсолютно неупругого удара шероховатых недеформируемых тел при плоскопараллельном движении / А. Г. Забуга // Прикл. механика. – 2016. – Т. 52, № 5. – С. 137–144.

**ДО ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ АСТРОНОМІЇ:
ЛЕОНІД ЛЕОНІДОВИЧ АНДРЕНКО
Балишев М.А.**

Історія харківської астрономії нараховує вже кілька століть. За цей час до здобутків цієї науки долучилася рясна гілка імен відомих вчених. Більшість з них розпочинали працювати у Харкові, потім – отримали достойне визнання на різних астрономічних теренах світу. Але серед прізвищ, безпосередньо пов’язаних із Харківською обсерваторією, майже невідоме ім’я Леоніда Леонідовича Андренка (1903–1966). Він органічно поєднав у собі покликання астронома і філософа, літератора з поетичним переконанням і скульптора-художника, активного аматора- популяризатора астрономічної науки. Але свого часу радянські астрономи-професіонали його не сприйняли, дещо обережно ставились до наукових «відкриттів» колишнього харків’янина і в аст-

рономічних середовищах Західної Європи та США після Другої світової війни. Звідси – повна відсутність публікацій про нього.

Сфери наукової діяльності Л.Л.Андренко є багатогранними: вони перебувають в царині спостережної та планетної астрономії, метеорологічних досліджень, популяризації астрономічної науки у широкому розумінні. Спочатку Леоніда Андренка цікавить широкий спектр проблем світознавства та природознавства, від теоретичного обґрунтування виникнення життя у Всесвіті до вирішення низки космогонічних задач, навіть формування теоретичних підвалин здійснення космічних подорожей. Як пошуковець-винахідник, застосовуючи власні розробки, він намагався проводити удосконалення оптичних астрономічних приладів, конструювати нові оптичні системи.

Л.Л.Андренко народився 31 березня 1903 р. в м. Золочів Харківської губернії у родині земського лікаря-ветеринара Харківського повіту Л.В.Андренка (1874-1932 рр.). Після закінчення у 1920 р. Першої Харківської чоловічої гімназії цього ж року вступив до астрономічного відділення фізико-математичного факультету Харківського університету; з 1921 по 1926 рр. – Андренко студент фізико-математичного, згодом – геолого-географічного факультету Харківського Інституту Народної Освіти (ХІНО).

З листопада 1924 р. студент Андренко розпочинає наукове спілкування через листи з відомим революціонером-народником академіком М.О.Морозовим (1854-1946) [4]. Восени 1925 р. М.О. Морозов запрошує випускника ХІНО Леоніда Андренка на роботу до Наукового інституту імені П. Ф. Лесгафта (у м. Ленінград); у 1926-1931 рр. – Леонід Леонідович перебуває на посаді наукового співробітника астрономічного відділення цього закладу.

У 1926 р. Андренка було обрано дійсним членом Французького астрономічного товариства (*Societe Astronomique de France*). У 1927 р. – нагороджено пам'ятними золотою та срібною медалями Французького астрономічного товариства (за популяризацію ідей Товариства та активний збір членських внесків) [9]. Також Андренко запрошується до співробітництва адміністрацією Міжнародного інституту метафізики у Парижі (*Institut Metapsychique International de Paris*) та Міжнародної біокосмічної асоціації (*Association Internationale Biocosmique, Paris*), постійним членом якої Андренка обрано у цей же період [10].

У березні 1928 р. Леонід Леонідович ініціює наукове листування з академіком К.Е.Ціолковським (1857-1935) [5]. Цей творчий тандем кореспондентів швидко перетворюється на взаємний «обмін» науковими ідеями та взаємодопомогу щодо їх реалізації. «Все, що я друкував, я завжди поспішав йому надіслати», – написав Анд-

ренко родині вченого після його смерті [5]. Під впливом ідей Ціолковського він стає найвідданішим учасником Ленінградської ініціативної групи Комітету з утворення Інтернаціонального Інституту міжпланетних сполучень у Парижі (1928).

У 1928 р. Л.Л.Андренко підтримує наукове листування з академіком В.І.Вернадським (1863-1945). Слід зауважити, що основним лейтмотивом звертань Андренка були численні похання написати передмову або відгук до його монографічної праці «Життя у Всесвіті» [3].

У лютому 1931 р. органи ОДПУ заарештовують Л.Л.Андренка «за участь у контрреволюційному угрупованні при Російському товаристві любителів світознавства»; за його власною думкою, – за розповсюдження філософських ідей французького астронома Каміля Фламмаріона та літературну науку роботу за кордоном. У матеріалах карної справи обвинувачення конкретизується: за активну участь в гуртку, діяльність якого зводилася до вивчення питань «ясновидіння», «перевтілювання» та «читання думок». Андренко був засуджений на 3 роки з відбуванням покарання у Східному Сибіру. Під час заслання в м.Іркутську Андренко продовжував астрономічні дослідження в Іркутському гідрометеорологічному інституті; достроково був звільнений у листопаді 1931 р. за клопотанням академіка М.О.Морозова. Лише у вересні 1989 р. посмертно був реабілітований [2].

У 1932-1935 рр., перебуваючи у Харкові, широко пропагує астрономічну тематику шляхом лекційної та публіаторської діяльності, у т.ч. проводить радіолекції на Всеукраїнському радіо; нетривалий час перебуває на посаді молодшого наукового співробітника–обчислювача на Харківській астрономічній обсерваторії [1].

З осені 1936 р. по 1942 р. він – директор Другої астрономічної обсерваторії в Одесі. У 1936 р. його обрано Почесним членом Штутгартської обсерваторії (Німеччина). У 1937 р. – за успішну діяльність на теренах астрономічної науки Л.Л.Андренка нагороджено Почесним дипломом Грецького Астрономічного товариства, відзнакою Чеського астрономічного товариства (Прага), французьким «Орденом академічних пальм» (як «оффіцера Академії»).

У передвоєнні роки у власній країні зазнає принизливого переслідування від колег-астрономів за власні «наукові погляди» та «оригінальні винаходи», навіть зі спробами повної заборони його діяльності як псевдонаукової [4].

Під час подій Другої світової війни Андренко реалізує власну наукову програму спостережень, очолюючи низку приватних астрономічних станцій: у 1942-1943 рр. у Криниці та Krakovі (Польща); у 1944 р.

– Львові, Варшаві, Ченстохау (Польща) та Плауэні (Німеччина); у 1945 р. – в Зігмарінгені (Німеччина) [8].

Упродовж 1946-1950 рр. продовжує науково-дослідну роботу на приватних астрономічних станціях в Іберлінгені та Зігмарінгені в Німеччині [8].

У березні 1951 р. Л.Л.Андренко емігрує до Сполучених Штатів Америки [11]. До кінця 1950-х років він співробітник приватної астрономічної обсерваторії при Колумбійському університеті у Нью-Йорку; віддається літературній праці, але вже як письменник-фантаст.

Помер Леонід Леонідович 25 листопада 1966 р. в громадському госпіталі Манхеттен Стейт; похований на російському православному цвинтарі Ново-Дивеївського монастиря у м.Нануеті, поблизу Нью-Йорку [6].

Л.Л.Андренко є автором понад 700 публікацій, серед яких значна доля науково-популярного характеру, співпрацюючи із провідними європейськими та американськими (в т.ч. південноамериканськими) астрономічними студіями.

Залишив він і невеличку спадщину як талановитий митець: брав участь у художньому оформленні одного з томів видання М.О.Морозова «Христос» (1928); автор (художник і скульптор) бюсту Камілю Фламмаріону (1929); виконав ескізні малюнки для створення бюста К.Е. Ціолковському (1932); був автором численних астрономічних карт, глобусів, серії акварельних малюнків краєвидів України та Німеччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Науково-дослідного інституту астрономії ХНУ імені В.Н.Каразіна. Накази з основної діяльності ХАО за 1935 р.
2. Архів Науково-інформаційного центру «Меморіал». Ф.К-1. Оп.1. «Дело общества любителей мироведения».
3. Архів Російської академії наук (далі АРАН): Ф.518. Оп.3. Спр. 43.
4. АРАН: Ф.543. Оп.4. Спр. 55, 57, 58, 59, 60.
5. АРАН: Ф.555. Оп.4. Спр.51.
6. Чуваков В.Н. Незабытые могилы (Российское зарубежье: некрологи 1917-1997): Том 1 / В.Н.Чуваков. – М. : Пашков дом. 1999. С. 86.
7. Bibliographie // Ciel et Terre. 1931. Vol.47. P.95.
8. Landesarchiv Baden-Württemberg, Abt. Staatsarchiv Sigmaringen: Dep.1. T.6-7. Nr.228.
9. Les Progres de la Societe Astronomique de France // L'Astronomie. 1927. Vol.41. P.331-332.

10. Societe Astronomique de France: Séance du mercredi 7 avril 1926 // L'Astronomie. 1926. Vol.40. P.206.

11. The National Archive at New York City. New York Passenger Arrival Records (1820-1957). Record-image_3QS7-994K-D2FV.

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ В.О. ДОБРОВОЛЬСЬКОГО ЯК НАУКОВЦЯ

Бандус В.О.

Видатний український науковий діяч, доктор технічних наук, професор Одеського Політехнічного Університету, Віктор Опанасович Добровольський (1884-1963 рр) народився 2 лютого 1884 р. в м. Тростянець, Харківської губернії, в сім'ї залізничного телеграфіста Добровольського Опанаса Олексійовича (1862-1912), вихідця з полтавських міщан та Любах Олени Йосифівни (1865-1932), шкільної учительки, родом з Конотопа [1, арк. 5]. У ранньому дитинстві освітою В. О. Добровольського займалася мати, початкову освіту здобував дома. Віктор Опанасович був первістком у великій але не заможній сім'ї, мав четверо братів і троє сестер, тому знайомство з працею для майбутнього ученого відбулось ще в ранньому віці [3, С. 12]. Здобувати середню освіту В. О. Добровольського було відправлено до Харківського реального училища [1, арк. 5]. Завдяки хорошій підготовці, в реальне училище дослідника було відразу зараховано до другого класу. Навчаючись в старших класах училища, Віктор Опанасович намагався допомагати батькам, підробляв репетиторством, переписував ноти для міського оркестру і ролей для музично-драматичного театру [1, арк. 5].

У 1902 році, після закінчення реального училища, юнак вступає за конкурсом на механіко-технологічний факультет Харківського технологічного інституту [5, с. 33]. Серйозний вплив на Віктора Опанасовича справила система написання та підготовки технічних проектів Харківського Технологічного інституту. Як вважав учений, підготовка інженера широкого профілю була в тому, щоб він міг все зробити своїми руками (креслення, розрахунки, виріб). Особливе місце у цьому всьому належало розрахункам конструкцій. Дану дисципліну в ХТИ читав професор Павло Матвійович Мухачов [3, с. 14], з 1905 р. обраний на посаду директора Харківського технологічного інституту імені Олександра III, також керував проектами 4 і 5 курсів. Від П. М. Мухачова Віктор Опанасович перейняв одну дуже цікаву деталь, яку вважав необхідною для інженера, а саме, вміння креслити і лівою і правою руками.